

EUROPA 2014
JE LI MOGUĆ NOVI POČETAK ?

Doprinos jednog iskustva

Uoči europskih izbora 25. svibnja javno mišljenje je podijeljeno između onih koji potiču na izlazak iz Europske unije i onih za koje je glasanje suvišno, jer ionako to neće ništa promijeniti. Premda nije mali broj pobornika Europske unije, prevladava osjećaj nezadovoljstva: Europa više ne predstavlja središte nego veliku periferiju globaliziranog svijeta. Ali, **idući tragovima pape Franja, ako upravo činjenicu da jesmo ili da se osjećamo „periferija“**, pogledamo u dubinu, nije li ona za nas **prilika da obnovimo pozitivan stav**, kao i stvarna mogućnost za promjenu?

Koji su čimbenici te povoljne prilike?

Europa se rodila i razvila oko nekoliko velikih stvari koje su obilježile povijest svijeta i koje ukazuju na važnost kršćanske vjere za život ljudi. Don Giussani je 1986. na njih podsjetio:

- “Vrijednost **osobe** apsolutno nepojmljive u cijeloj svjetskoj književnosti;
- vrijednost **rada** koji se u cijeloj svjetskoj kulturi, u onoj starodrevnoj, ali također i u idejama Marxa i Engelsa shvaća kao ropstvo, dok Krist naprotiv definira rad kao djelovanje Oca, Boga;
- vrijednost **materije**, znači ukidanje dualizma između plemenitog i bezvrijednog aspekta života prirode;
- vrijednost **napretka**, kao vremena ispunjenog značenjem, jer pojam povijesti zahtijeva ideju razumnog nauma;
- **sloboda**: čovjek ne može shvaćati sebe kao slobodno biće u apsolutnom smislu riječi. Prije nije postojao a sad postoji, stoga ovisi. To je neizbježno. Alternativa je vrlo jednostavna: čovjek ili ovisi o Onome tko stvara stvarnost, to jest o Bogu, ili ovisi o slučajnosti gibanja stvarnosti, to jest o vlasti“.

1. Vrijednost Ujedinjene Europe

Među ovih nekoliko velikih stvari koje su u povijesti postavile temelje Europe je i projekt ujedinjene Europe, kao što don Carron ističe: „Što je ocima Evrope omogućilo da postanu spremni razgovarati jedni s drugima, graditi nešto zajedno, čak i nakon Drugog svjetskog rata? Svijest da je nemoguće uništiti protivnika učinila ih je manje zahtjevnima, otvorenijima

dijalogu, svjesnima vlastite potrebe; drugi se u njegovoj različitosti **počeo shvaćati kao mogućnost nečega dobrog, korisnog za mene**“ (*la Repubblica*, 10 travnja 2013.). **Neposredno nakon rata vođe zemalja koje su do nedavno ratovale jedna protiv druge** (De Gasperi, Schuman, Adenauer) odlučile su odustati od svake osvete i prevlasti i **postavile su temelje za trajni mir**, ujedinjujući vlastite ekonomske interese.

Da bismo shvatili važnost toga što se tada dogodilo, dovoljno se sjetiti zbivanja nakon Prvog svjetskog rata, nakon Napoleonovih ratova ili religijskih ratova: pravi mir nije nikada zavladao, postojala je neprekidna napetost koja je već pripremala sljedeće ratove. Ujedinjena Europa rodila se iz određenog i konkretnog događaja: sporazuma za upravljanje proizvodnjom ugljena i čelika (Ceca), koji svi priznaju kao primjer novog načina međusobnog ophođenja. U radanju prvog projekta ujedinjene Europe, idealni poriv je bio presudni čimbenik, sposoban promijeniti tijek događaja. Za razliku od toga što se događa sad, cilj nije bio ograničen ekonomskim interesima. Onaj gospodarski sporazum je naime predstavljao prvi korak prema puno većem cilju: miru (malo je vjerovatno da partneri koji surađuju i međusobno trguju žele ratovati), a zajedno s mirom uzajamnoj pomoći kako bi svatko mogao tražiti vlastito i opće dobro.

Traženje toga istog cilja obnavlja se u drugom povijesnom trenutku suvremene Evrope, s padom Berlinskog zida 1989, koji je također bio obilježen snagom ideala. Malo njih, i na Istoku i Zapadu bi se bili okladili na mogućnost da se mirnim putem može premostiti podjela Europe u dva bloka, što je tako dramatično obilježilo život Starog kontinenta. Havel, prvi predsjednik Čehoslovačke u postkomunističkom periodu, u svom djelu *Il potere dei senza potere (Moć onih koji nemaju vlasti)*, izdanom 1979. godine zastupao je mišljenje da je najveći problem društvenog i političkog života prevlast laži ideologije i da pravi odgovor na tu situaciju nije revolucija silom, niti jednostavna politička reforma ili pobjeda parlamentarne demokracije nad totalitarizmom, nego **osobni i društveni život u kojem čovjek riskira tražeći istinu**. Havelovo svjedočanstvo jasno je na vidjelo iznijelo da su **čimbenici koji mijenjaju povijest, isti oni čimbenici koji mijenjaju srce čovjeka**.

2. Kriza

Sadašnja kriza „europske svijesti“ koja ide ukorak s ekonomskom krizom, pokazuje da ono što je potaklo stvaranje ujedinjene Europe nije više očita činjenica, pretpostavka koju svi priznaju kao uvjet da se možemo suočiti s problemima s kojima nas stvarnost izaziva. Kao što se u prošlosti već dogodilo, i mi Europljani 2014, **moramo prepoznati razloge jedinstva koje nikad ne smijemo uzeti zdravo za gotovo, jer je vraćanje unazad uvijek moguće**.

Kao što Benedikt XVI tvrdi: „kontinuirani rast napretka moguć je jedino na materijalnom području. No, na području etičke svijesti i moralnog odlučivanja ne postoji takva mogućnost progresivnog rasta iz jednostavnog razloga što se čovjekova sloboda očituje na uvijek nov način te on mora uvijek iznova donositi odluke. **Sloboda pretpostavlja da se, kada je o temeljnim odlukama riječ, svaki čovjek i svaki naraštaj nalaze na novom početku**“. Poteškoće današnjice čine nas svjesnima da „su i najbolje strukture djelotvorne samo ako su u zajednici živa uvjerenja koja mogu motivirati ljude da slobodno prionu uz društveni poredak“ (*Spe salvi*, 24).

To je velika prilika koju kriza nudi nama Europljanima: ponovno shvatiti razloge našeg „postojanja kao jedne zajednice“. Nemoguće je izbjeći taj izazov, a razlog nam ponovno daje Benedikt XVI: „Budući da čovjek ostaje uvijek slobodan i budući da je njegova sloboda krhka, **na ovome se svijetu neće nikada moći uspostaviti trajno kraljevstvo dobra**. Svaki onaj koji obećava bolji svijet koji će trajati zauvijek, daje lažno obećanje; on time nije čuo ljudsku slobodu“. **Drugim riječima „dobre strukture pomažu, ali one same nisu dovoljne. Čovjek nikada ne može biti otkupljen jednostavno izvana** (*Spe salvi*, 25).

Jedan aspekt danas još više otežava put. Nismo više svjesni važnosti ljudskih potreba kao što su bili oci utemeljitelji Evrope, nedostaje idealni poriv i ono što prevladava je logika isključivih interesa.

Poći u korijen krize nastojeći **shvatiti sve prisutne čimbenike, jedini je put da nađemo novu svijest koju Europa danas treba**. Upravo zato je za nas Europljane od vitalne važnosti promicati stvarnu raspravu o sadašnjosti i budućnosti Starog kontinenta, procjenjujući jesu li dosadašnji pokušaji primjereni naravi krize. To se tiče koliko ekonomije, toliko i antropoloških izazova. Umišljati da ozbiljne antropološke probleme možemo riješiti samo pravnim sredstvima beskorisno je i iluzorno. Kao što postaje očito **pred najvećim problemima ljudske egzistencije, rješenje „nije u tome da se izravno suočimo s problemima, već da produbimo narav subjekta koji se s njima suočava“** (don Giussani, 1976).

Zaboravljanje ove razine problema porijeklo je one krize čovjeka koja je oslabila svijest o cilju. Tako, s vremenom, sredstvo (ekonomija, profit, financije) postaje cilj, a ekonomsko jedinstvo Europe pretvorilo u jednostavni kompromis između interesa koji su neminovno suprotni. Na vidjelo izlazi Europa država koje više ne ratuju topovima, već sredstvima ekonomije i financija, i koje se razilaze u mnogim bitnim pitanjima: odnos s mediteranskim

zemljama, ilegalna imigracija, ogromni dugovi, operacije održavanja mira, solidarnost prema partnerima u poteškoćama.

Činjenica da nedostaje idealni poriv i svijest o cilju odražava se i na funkcioniranje Europe kao institucije. Europske ustanove usredotočene su same na sebe, pridaju sebi pretjeranu važnost, te stvaraju neku vrstu tehnokratske nemani koja izgleda odlučna u nakani da stvarnost prilagodi vlastitim zahtjevima. Stoga je sve raširenije mišljenje o neučinkovitosti europskih struktura. Ako je do 2008. (trenutak eksplozije financijske krize) veliki dio ljudi imao pozitivan sud i povjerenje u europske institucije, više nego u one vlastite države, danas – po rezultatima ispitivanja javnog mišljenja – 70% evropskih građana smatra da europska tijela (Komisija, Vijeće, Parlament) ne odgovaraju potrebama osoba i društvenog života.

Po mišljenju Josepha Weiler, jednog od najboljih poznavatelja razvoja Europe, Europi nedostaje političko jedinstvo; nema autentičnog političkog života, jer nedostaje idealna dimenzija; budući da je sve usmjereno ekonomiji, a ekonomija nikako da krene, ljudi se pitaju: „Čemu služi Evropa?“

Istodobno se širi ideja Europe kao političkog i kulturnog prostora relativizma; njezine strukture nastoje dopustiti ili štoviše učiniti izvorom prava svaku težnju pojedinca, neovisno od pitanja što je uistinu ljudska osoba.

Jesu li onda u pravu euroskeptici koji žele napustiti Europsku uniju, smatrajući propalim i već premašenim san otaca utemeljitelja?

3. Osoba kao uvjet Evrope

Postoji li izlaz? Postoji, treba ponovno poći od stava koji je stvorio Europu i Europsku uniju. Ekonomski interesi nisu dovoljni za ponovni početak. Potrebno je ponovno otkriti da je „druga osoba dobra za mene, da nije prepreka punini moje osobe, u politici kao u ljudskim i društvenim odnosima“ (don Carrón). Ono što gradi je isključivo „ljubav prema odrazu istine koji se nalazi u svakome. Ona je čimbenik mira, izgradnje ljudskog prebivališta, kuće u kojoj mogu naći utočište čak i najdublji očajnici“ (don Giussani 1995).

Obnavljanje svijesti što je zapravo čovjek, o onome što je bitno za ostvarenje pojedinaca i naroda, može se dogoditi na mjestima koji potiču i bude „ja“ svake osobe, odgajaju je primjerenom odnosu sa stvarnošću (bilo kakva ona bila), pomažući joj da konkretno iskusi koliko je svaka osoba važna, jedinstvena i sveta: ovdje mislimo na dvije tisuće godina iskustva kršćanske zajednice i na sve društvene stvarnosti nadahnute laičkim i religijskim idealima. Samo ukoliko se čovjek shvaća kao jedinstven i neumanjiv, kao „odnos s beskonačnim“, moguće je ujediniti osobe različite etničke pripadnosti, različitog društvenog

sloja, različite kulture ili političkog usmjerenja, s perspektivom stvarne integracije koja ruši svaki geto i postaje nositelj napretka.

Polazeći od ovih preokupacija potrebno je promicati dijalog na koji se način EU treba razvijati sljedećih godina, uključujući u taj dijalog sve građane i nadasve buduće naraštaje, koji već u velikom broju (u tisućama) napuštaju svoju zemlju i osjećaju se kod kuće bilo gdje da idu studirati ili raditi.

To se odražava i na razini institucija. U govoru koji je Benedikt XVI bio spriječen održati na univerzitetu *Sapienza* u Rimu, on je izjavio da potpuno dijeli sud filozofa Jürgena Habermas „kad kaže da zakonitost određenog ustava proizlazi iz dva izvora: 1. svi građani trebaju imati jednako pravo sudjelovati u politici i 2. razumni način kojim se rješavaju politički sporovi. Što se tiče ovog 'razumnog načina', on piše da to ne može biti samo borba za brojčanu većinu, već da njegova karakteristika mora biti „**proces argumentacije osjetljiv na istinu**“, to jest **neprekidna težnja da otkrije svaku iskru istine koja izlazi na vidjelo u susretu s drugim**. Istina naime nije nikad posjed pojedinca kojom poput toljage mašemo protiv drugih, nego izlazi na vidjelo u ljudskom susretu. „**Istina je odnos!** Doista, svatko od nas shvaća istinu i izražava je počam od sebe; od vlastite povijesti i kulture, situacije u kojoj živi, itd. To ne znači da je istina promjenljiva i subjektivna, sve prije nego to. Znači međutim da nam se ona daje uvijek i samo kao određeni put i određeni život (Papa Franjo, Pismo Eugeniju Scalfaro, *Repubblica*, 11 rujna 2013). To poražava relativizam spašavajući upravo ono što relativizam želi vrednovati: različitost, ono što je drukčije.

U mjeri u kojoj se pozivamo na cjelokupno a ne skućeno čovjekovo iskustvo, moguće je postaviti temelje evropske politike, ne polazeći više od sukoba suprotnih interesa ili od relativizma čiji je ishod nihilizam, sveopća ravnodušnost prema svima i prema svemu, nego od **upotrebe razuma „osjetljivog na istinu“ i realizma koji u drugome vidi dobro za sebe, a ne prijetnju**. Kao što papa Franjo piše: „Naša se zauzetost ne sastoji isključivo u djelima ili planovima promicanja i pomoći... nego prije svega *pozornost* prema drugom 'za kojeg se u stanovitom smislu smatra da je jedno s nama'. Ta pozornost puna ljubavi početak je prave brige za njegovu osobu i, polazeći od nje, želim stvarno tražiti njegovo dobro“. (*Evangelii Gaudium*, 199).

U tome bi smislu europske ustanove trebale biti prve **koje svojim strukturama promiču stvarnu subsidijarnost**. To bi potaknulo odgovornost sviju (osoba, grupa, država), **izbjegavajući iluziju da ionako odgovori uvijek dolaze odozgo**.

Europa koja bi to razumjela, ne bi nastojala zatvoriti vrata imigraciji, u ekonomiji ne bi primjenjivala samo mjere štednje nego i solidarnost, ne bi se priklanjala nerealnim i protupovijesnim nacionalizmima, ne bi poticala zakone usmjerene kidanju svih veza, podržavajući opsesiju novim pravima pojedinaca, ne bi ohrabrivala neprijateljstvo prema vjerama, osobito kršćanskoj (izdajući upravo ono što je u povijesti izgradilo Europu i omogućilo njezinu veličinu).

„Katkada se pitam postoje li u današnjem svijetu ljudi koji se stvarno brinu da **pokrenu procese koji izgrađuju neki narod, za razliku od ljudi koji teže postizanju neposrednih rezultata koji omogućuju lak, brz i prolazan politički probitak**, ali ne služe izgrađivanju ljudske punine. Povijest će možda ove potonje suditi onim mjerilom koje je izrekao Romano Guardini: 'Jedino mjerilo za uspješno ocjenjivanje neke epohe jest pitati u kojoj se mjeri u njoj razvijalo i dostiglo *puni i istinski smisao punine ljudskog života*, u skladu s osebujnim karakterom i *moogućnostima* iste te epohe'. [...] Kao vjernici osjećamo se bliskima i onima koji, premda se ne priznaju pripadnicima bilo koje vjerske tradicije, iskreno traže istinu, dobrotu i ljepotu, koje za nas nalaze svoj najviši izraz i svoj izvor u Bogu. Držimo ih dragocjenim saveznicima u zauzimanju za obranu ljudskog dostojanstva, u izgrađivanju mirnog suživota među narodima i u očuvanju stvorenog svijeta“. (*Evangelii Gaudium*, 224. 257).

Upravo na toj razini je bitan doprinos koji vjera može dati javnom životu „šireći razum“, kao što nas je podsjetio Benedikt XVI. **Doprinos kršćanstva nadasve je odgoj da gledamo stvarnost u svim njezinim čimbenicima**, te stoga obnovimo onaj izvorni idealni poriv koji je s vremenom potamnio. Upravo to je potreba današnjeg svijeta.

Ako se ne ogлуši na taj poziv, Europa se može iznova roditi i tako se može nadati ponovno postati „novi svijet“, primjer i uzor za sve. Doprinos koji preporođena europska kultura može ponuditi cijelom svijetu jest da **ponovno u središte stavi pitanje što čini da je čovjek čovjek i da se osjeća takvim**.

Ožujak 2014

**ZAJEDNIŠTVO I OSLOBODENJE
(COMUNIONE E LIBERAZIONE)**